

Dějiny - a smysl

Směřování všech lidských aktivit k pravzorům jako k tomu, co tu už bylo a tedy nadále jest, bylo motivováno obavou z neprůhledné, ba nebezpečné budoucnosti. Ze stejných motivů vychází také (substanční) metafyzika, zahájená elejskou školou. Průlomem byla orientace „víry“ jako starožidovského objevu: neprůhlednost budoucnosti je třeba považovat za slibnou, naději vzbuzující, tedy nemít z ní děs, nýbrž skládat v ni všechno doufání. Pouze tento nový vztah k budoucnosti, který od ní očekává dobré věci (a když se zklame, vidí v tom především vlastní vinu), mohl mocně přispět k zrodu dějin v jejich dějinnosti (na rozdíl od pouhých dějů, které byly už známy dlouho předtím). Proto je problém dějin ve skutečnosti problémem nadějného a z víry povstávajícího pozitivního očekávání příchodu „toho dobrého“, „toho pravého“, toho, co zachraňuje před nesmyslností a nicotou, právě z budoucnosti. Příchod nihilismu v podobě modernity, jak svou současnost diagnostikoval Nietzsche, je proto nejen ztrátou tradičních, i nejvyšších hodnot, ale zatěžuje i do příštích dnů a let každý pokus o nalezení (nebo ustavení) hodnot nových (Nietzsche s touto eventualitou zřetelně počítá, ale neuvědomuje si, že tyto nové hodnoty nemohou povstat z ničeho, tedy z podkladu nihilismu). Následky jsou však dobře patrné a děsivé: člověk se stává člověkem dějinně, a to právě proto, že je úzce spjat svou existencí se smyslem dějin. Dějiny, kterým smysl chybí, už nejsou dějinami (viz Loewith se svou interpretací Heilsgeschichte). Mají-li dějiny být opravdovými dějinami, musí v nich o něco jít, musí na nich v nějakém smyslu a v nějakém směru záležet. To nemusí nutně znamenat, že předpokladem vzniku a trvání dějiny je nějaký pevně stanovený cíl; dokonce by takový cíl byl vlastně překážkou skutečných dějin, které by se jen dopracovávaly k něčemu, co je předem dáno, předem stanoveno. Ke smyslu skutečných dějin patří, že směřují kupředu a výš, že se nemají opakovat, vracet k něčemu, co tu už bylo, ale že ve všem jejich dění se vždy znovu odehrává něco nového, a k tomuto novému je nutno se upínat, připravovat se na jeho přijetí a osvojení, na jeho spoluvytváření a na pomoc v jeho prosazení.

(Písek 030509-1.)